

**Architektura Nowej Huty –
zeszyt ćwiczeń dla dzieci**

Tekst: Barbara Pasterak

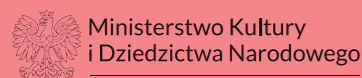
Pomysły i koncepcja: Mikołaj Dudziński, Antoni Kłaś, Ida Kułakowska, Olga Kułakowska, Barbara Pasterak, Edyta Tłomak, Maria Tłomak, Anna Zabdyrska, Dorota Zwolak

Konsultacje: Jarosław Kłaś, Urszula Tłomak

Projekt graficzny, ilustracje i skład: Anna Zabdyrska

Redakcja językowa i korekta: Magdalena Petryna

Współpraca: Katarzyna Kobylarczyk, Marcin Mleczak, Barbara Solecka, Elżbieta Urbańska-Kłapa, Małgorzata Hajto, Katarzyna Wesołowska-Mleczek, Kinga Gurbiel-Skrzypczyk, Michał Guzdek, Agnieszka Smagowicz, Jadwiga Bryś, Angelika Klik, Kamil Zieleziński, Bartosz Giżycki

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Wydawca:

Ośrodek Kultury im. Cypriana Kamila Norwida w Krakowie
os. Górali 5, 31-959 Kraków
tel. 12 644 27 65, sekretariat@okn.edu.pl
www.okn.edu.pl
www.facebook.com/oknorwid

© Authors & Ośrodek Kultury
im. Cypriana Kamila Norwida w Krakowie
Kraków 2024
ISBN 978-83-973692-2-1

Ta książka powstała dzięki współpracy dzieci i dorosłych. Podczas kilkudniowych warsztatów rozmawialiśmy o Nowej Hucie i architekturze. O tym, jak budowano od podstaw nowe miasto, które ostatecznie stało się częścią Krakowa. Chcieliśmy, żeby książka mówiła o tej historii, ale też o projektowaniu i planowaniu miasta.

Najważniejsze było dla nas, żeby książka była ciekawa dla dzieci. Zaczęliśmy od ustalenia, co to znaczy. Pojawiło się sporo postulatów:

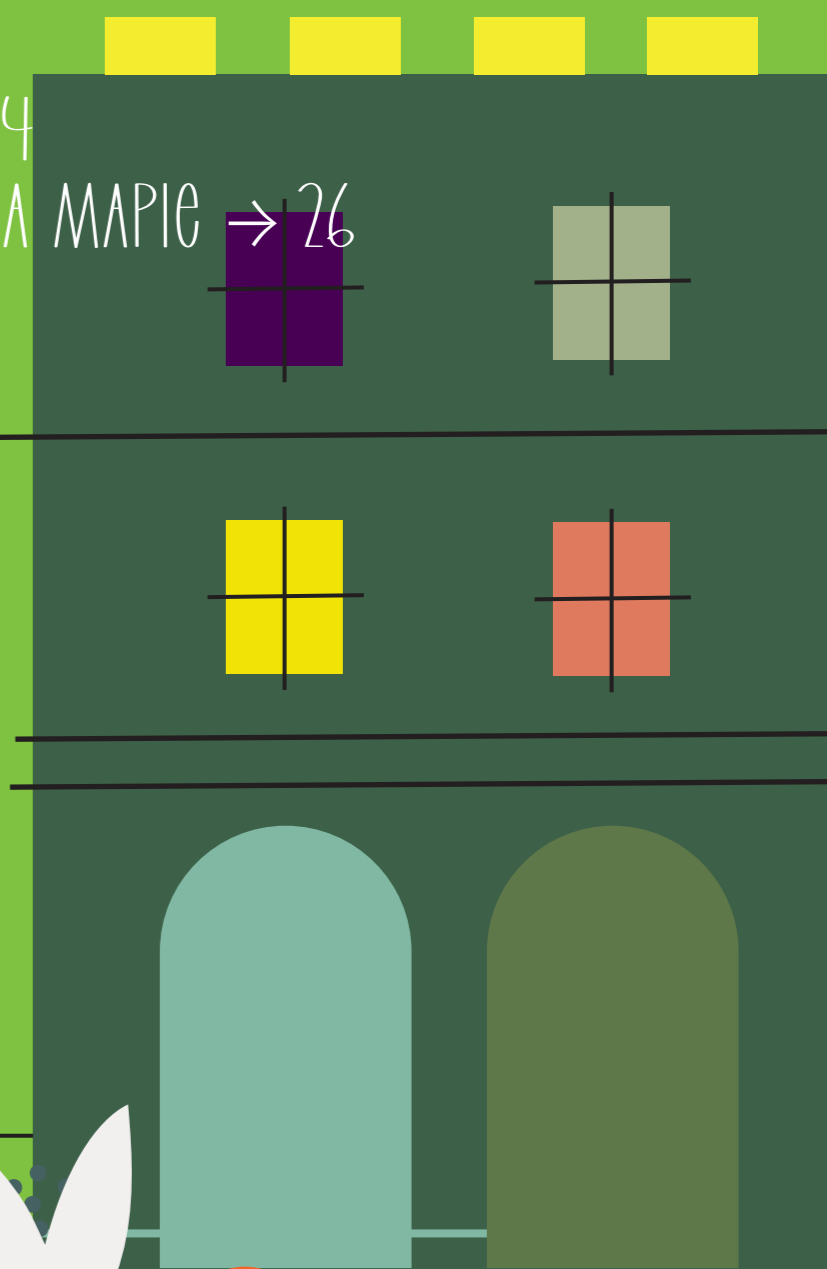
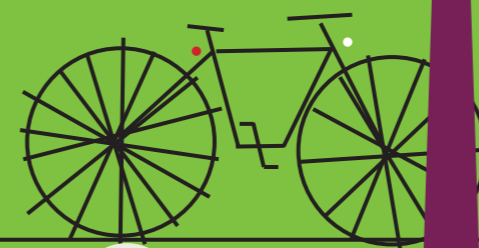
- DUŻO KOLOROWYCH OBRAZKÓW,
- ZAGADKI,
- ZADANIA DO WYKONANIA, NA PRZYKŁAD „ZNAJDŹ COŚ”,
- SPIS TREŚCI,
- NIE ZA DUŻO TEKSTU,
- NIE NUDNE,
- OSTROŻNIE Z CZARNO-BIAŁYMI ZDJĘCIAMI,
- MNIEJ DAT I FAKTÓW HISTORYCZNYCH,
- GRA.

Do korzystania z książki przydadzą się **kredki** lub **pisaki**, **kostka do gry (i pionki)** oraz **wygodne buty**. To książka nie tylko do czytania i oglądania. Wymyśliśmy też dla Was trochę zadań. Niektóre z nich można rozwiązać w domu, inne wymagają, żeby zabrać książkę na spacer. Trudne pojęcia wyjaśniamy, ale jeśli chcesz dowiedzieć się więcej, możesz poszukać informacji w innych książkach, w internecie lub zapytać rodzica, dziadków, sąsiadkę. Możesz przeskakiwać między zadaniami lub wracać do nich, ale zachęcamy do czytania po kolei.

ZAPRASZAMY WAS NA SPACER PRZEZ NOWĄ HUTĘ!

ZACZNIJMY OD SPISU TREŚCI

O PROJEKTOWANIU OD ZERA → 4
JAKI KSZTAŁT MOŻE MIEĆ MIASTO? → 6
POCZĄTKI → 12
GRA PLANSZOWA → 13
PRZYSPIESZENIE → 19
NOWOCZEŚNIE → 22
GDZIE JEST RATUSZ? → 24
NAJWAŻNIEJSZY PUNKT NA MAPIE → 26
ŁĄKI W MIEŚCIE → 28

O PROJEKTOWANIU OD ZERA

Nowa Huta jest wyjątkowym miejscem, ponieważ bardzo rzadko się zdarza okazja, żeby wybudować miasto zupełnie od zera. Zwykle miasta rozrastają się z mniejszych osad lub powstają z połączenia kilku miejscowości. Tymczasem Nowa Huta została wymyślona jako zupełnie nowe miasto, żeby pracownicy i pracowniczki dużej huty stali mieli gdzie mieszkać.

Rozważano kilka miejsc, gdzie można by to nowe miasto i wielką hutę wybudować. Ostatecznie wybrano teren wsi Mogiła oraz jej okolice – niedaleko Krakowa. Miało powstać miasto idealne – ładne i funkcjonalne – zaspokajające wszystkie potrzeby mieszkańców.

JAK WYGLĄDA MIASTO IDEALNE?

Co musi się znaleźć w mieście idealnym?

Według dzieci, które pracowały nad tą książką:

- dużo zieleni,
- nie za dużo bloków – dużo przestrzeni,
- kolorowe budynki albo szare, ale ładne i czyste,
- dużo placów zabaw,
- symetria,
- trawniki,
- ogródki sąsiedzkie,
- kawiarnie, restauracje i inne miejsca spotkań.

I WSZĘDZIE POWINNO BYĆ BLISKO!

Chcesz dopisać coś, co dla Ciebie jest ważne?

.....

.....

4

CIEKAWOSTKA:

To jest kopiec Wandy.
To z jego szczytu projektanci przyglądali się terenowi, gdzie miała powstać Nowa Huta.

To, jak ma wyglądać nowe miasto wymyślał cały zespół architektów i architektek. Przewodził im Tadeusz Ptaszycki, który zastąpił wcześniej odbudowę zniszczonego podczas wojny Wrocławia. Zespół miał zaprojektować miasto nowoczesne i wygodne do życia.

Architekci i architektki sięgnęli między innymi do idei miasta ogrodu, stworzonej w XIX wieku. Wraz z rozwojem przemysłu miasta stawały się coraz trudniejsze do życia. W odróżnieniu od wcześniejszych miast związanych z przemysłem, miasto ogród miało sporo przestrzeni między budynkami i terenów zielonych. Projektanci i projektantki rysowali na planach osiedla z szerokimi podwórkami, żeby wpadało do nich dużo światła. Budynki układali tak, żeby każda osoba miała blisko z domu do szkoły, żłobka, sklepów i innych potrzebnych miejsc. Dzięki temu łatwo można załatwić wszystkie potrzebne sprawy.

Zespół projektowy, który tworzył Nową Hutę nazywał się **Miastoprojekt**. Czy widzisz jakieś podobieństwo do tytułu naszego zeszytu ćwiczeń? Nad projektem miasta pracowali między innymi: Adam Fołtyn, Stefan Golonka, Anna Anlauf, Stanisław Juchnowicz, Janusz Ballenstedt, Marta i Janusz Ingardenowie, Janina Lenczewska, Tadeusz Rembiesa, Bolesław Skrzybalski, Zbigniew Sieradzki, Andrzej i Tadeusz Uniejewscy oraz oczywiście Tadeusz Ptaszycki.

MIASTO OGRÓD

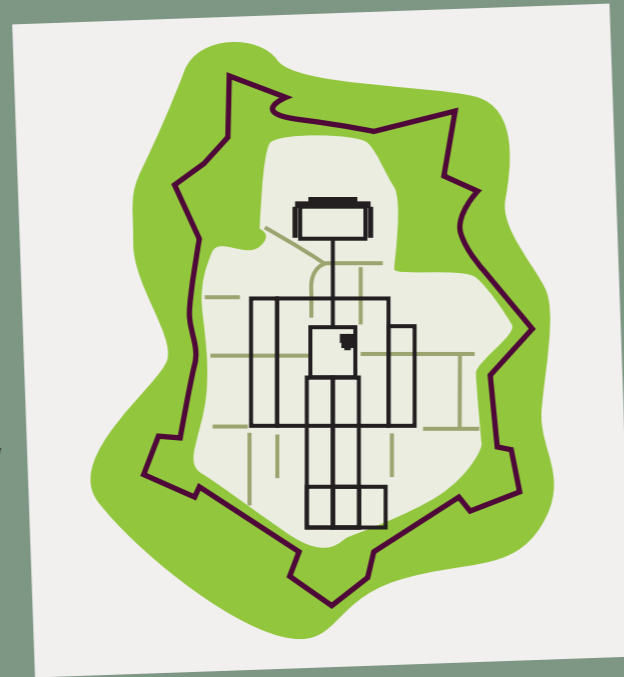
Kiedy w miastach przemysłowych pojawiały się coraz większe problemy z zanieczyszczeniem powietrza i brudem, wymyślono, żeby wokół głównego miasta tworzyć bardziej przyjazne samowystarczalne dzielnice. W każdej takiej dzielnicy zieleni miało być zawsze cztery razy więcej niż budynków.

5

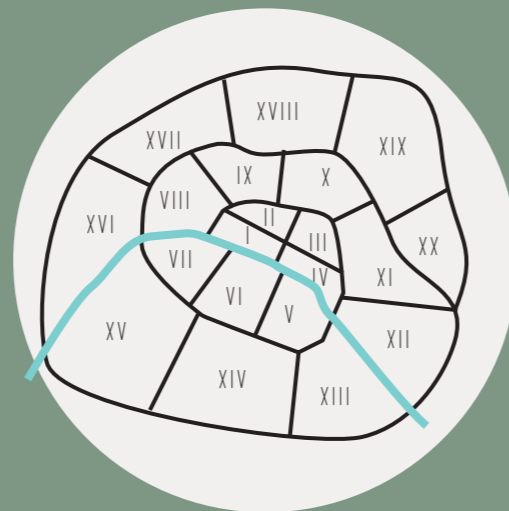
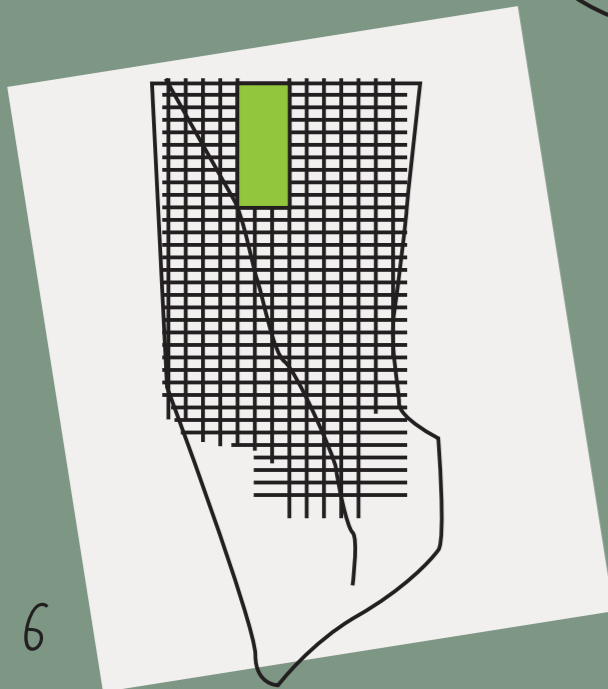
JAKI KSZTAŁT MOŻE MIEĆ MIASTO?

Stare Miasto Kraków powstawało w obrębie murów obronnych (teraz w ich miejscu są Planty).

Plan renesansowego Zamościa przypomina sylwetkę człowieka. Pałac jest w miejscu głowy, a ratusz w miejscu serca. Kręgosłupem jest droga biegnąca przez miasto. Kończyny to budynki służące do obrony miasta.

Paryż ma kształt ślimaka. Poszczególne dzielnice są ułożone jak spiralna skorupka.

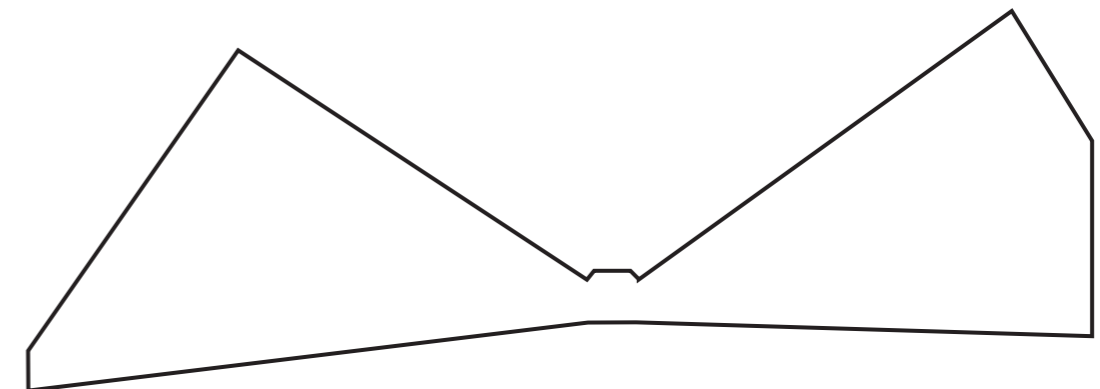
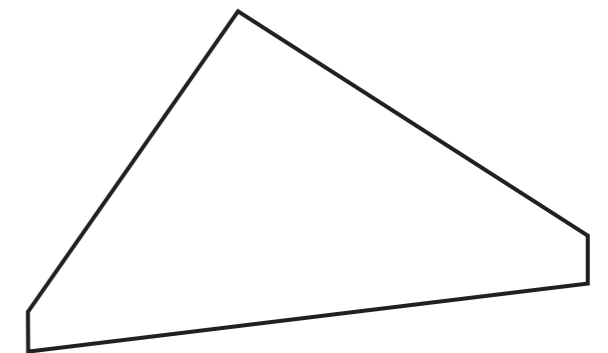
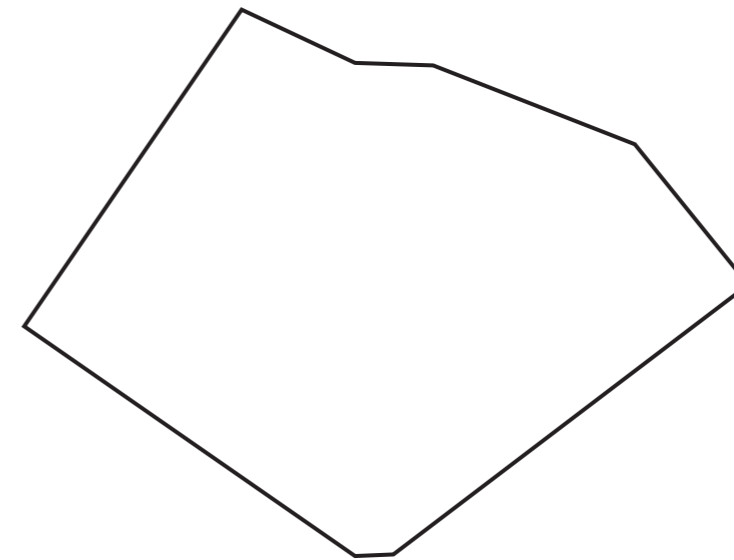
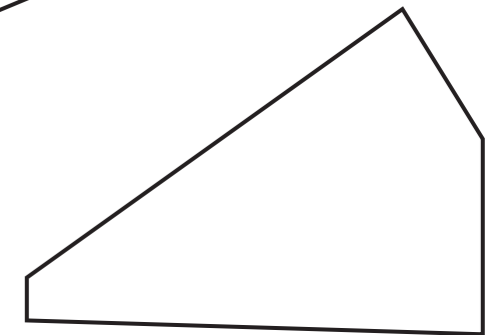
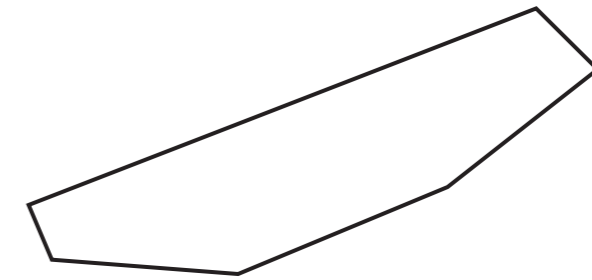
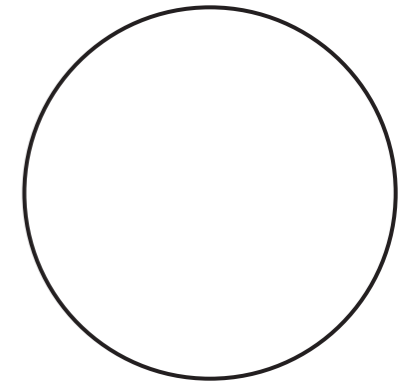

Najstynniejsza dzielnica Nowego Jorku – czyli Manhattan – wygląda, jakby ktoś narysował ją w zeszycie w kratkę.

Z CZYM KOJARZĄ CI SIĘ TE KSZTAŁTY?

Za pomocą kredki lub ołówka zamień obrysy w przedmioty. Na przykład okrąg może zamienić się w pizzę, koło rowerowe, zegar albo...

Zaprojektuj swój plan miasta. Narysuj ulice i najważniejsze budynki.
Co powinno się tam znaleźć?

Na wygląd miasta wpływa przestrzeń, w której ono powstaje. Na przykład Rzym zbudowano na wielu wzgórzach, a miasto Jamestown (to stolica Wyspy Świętej Heleny na Oceanie Atlantyckim) w wąwozie.

Zespół Tadeusza Ptasińskiego wymyślał miasto, które miało stanąć na brzegu skarpy (w tym miejscu przed laty płynęła Wisła, ale zmieniła swój bieg). Dlatego Nowa Huta ma kształt przypominający wachlarz. W środku znajduje się Plac Centralny o kształcie pięcioboku. Od Placu Centralnego odchodzą ulice – promieniście, czyli jak promienie słońca. Główną oś projektu tworzy aleja Róż. Między ulicami ułożone są poszczególne osiedla.

Różne części Nowej Huty zostały na pierwszym planie oznaczone po kolei literami A, B, C i D. Dopiero potem zaczęły się pojawiać nazwy osiedli. **Spróbuj odgadnąć, skąd się wzięły poszczególne nazwy:**

Kolorową farbą lub tuszem pomaluj linie na jednej stronie,
a potem złoż kartkę. Zobacz, jak wygląda odbicie. Czy udało się
uzupełnić mapę pierwszych dzielnic Nowej Huty? Gdzie jest na
mapie aleja Róż?

Kiedy mapa wyschnie, porównaj długości ulic. Możesz to zrobić
za pomocą linijki albo wykorzystać kawałek sznurka lub kartki.
Odmierz długość jednej ulicy, a potem poszukaj drugiej, która
jest jej lustrzanym odbiciem. Czy są równe?

POCZĄTKI

Plan Nowej Huty powstawał, a tymczasem rozpoczęła się budowa pierwszych osiedli. Budowano je na terenie dawnej wsi Mogiła – blisko istniejących już linii kolejowej oraz drogi prowadzącej do Krakowa. Dzięki temu łatwo było transportować materiały budowlane.

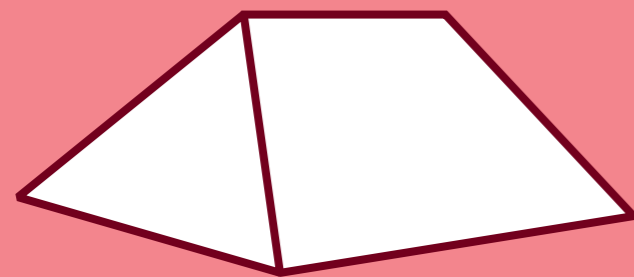
23 czerwca 1949 roku. Przyjęto się, że to właśnie tego dnia rozpoczęła się budowa pierwszego budynku mieszkalnego w Nowej Hucie! Najpierw jednak trzeba było wyciąć pszenicę, bo osiedle budowano na dawnym polu. Pierwszy budynek powstał na osiedlu Wandy.

Poszukaj wmurowanej tablicy, która upamiętnia tę datę. Szukaj w okolicach Placu Przy Poczcie.

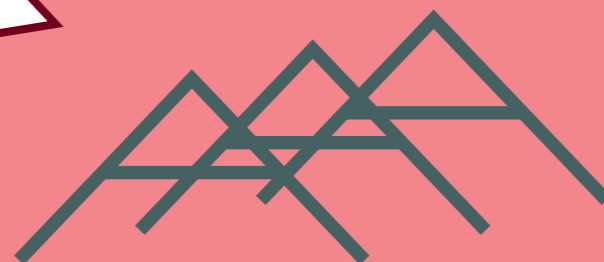
W tym samym czasie, co osiedle Wandy powstawało osiedle Willowe. Tutaj mieści się Plac Przy Poczcie, który na początku pełnił funkcję głównego placu Nowej Huty.

Pierwsze budynki na osiedlu Wandy i na osiedlu Willowym powstawały według tradycyjnego projektu. Każdy miał jedno lub dwa piętra i czterospadowy* dach pokryty dachówką. Murarze budowali z cegły, a więźba była drewniana. Niewielkie budynki ułożone były w dużych odstępach, dzięki temu było sporo miejsca dla zieleni.

Poszukaj rzeźb ukrytych między drzewami na osiedlu Willowym.

* Więżba dachowa to drewniana konstrukcja dachu.

* Czterospadowy dach, to taki, który rozchodzi się na cztery strony.

SPACERKIEM PO NOWEJ HUCIE – GRA PLANSZOWA!

Weź kostkę do gry i pionki (możesz je zrobić choćby z papieru). Zaproś do gry kogoś z rodziny, rodziców albo dziadków, koleżanki i kolegów i zagrajcie razem w spacer po Nowej Hucie z początków jej istnienia. Przenosimy się w czasie, żeby sprawdzić, jak wyglądało życie w nowym mieście.

SPACERKIEM PO NOWEJ HUCIE GRA PLANSZOWA!

Teatr Ludowy był pierwszym budynkiem teatru w Nowej Hucie. Planowano jeszcze Teatr Wielki, niedaleko Placu Centralnego, ale on też, podobnie jak ratusz, nie powstał (przeczytasz o tym dalej!). Budynek, zaprojektowany przez Martę i Janusza Ingardenów oraz Jana Dąbrowskiego, jest bardzo elegancki. Z przodu ma dwie przeszklone latarnie w dachu.

Zakładowy Dom Kultury Huty działał w kilku lokalizacjach, między innymi na osiedlu Górali. W domu kultury działały liczne grupy plastyczne, muzyczne, choreograficzne, teatralne, Galeria Rytm oraz otwarte do dzisiaj kino Sfinks. Obecnie ten dom kultury nosi nazwę **Ośrodek Kultury Norwida!**

Klub Międzynarodowej Prasy i Książki znajdował się na osiedlu Centrum D. Mieściły się tutaj czytelnia, salon prasowy, księgarnia, kawiarnia oraz galeria.

Kino Światowid było drugim dużym kinem w Nowej Hucie. Obecnie w budynku zaprojektowanym dla kina działa Muzeum Nowej Huty.

Światowid

- 0 → Start – Plac Przy Poczcie
- 4 → Wstępujesz do baru mlecznego Szkolny na os. Na Skarpie. Wypijasz koktajl truskawkowy. Napój dodaje Ci siły do dalszej wędrówki. Masz dodatkowy rzut kostką.
- 6 → Znajdujesz na chodniku banknot, więc biegniesz do Klubu Międzynarodowej Prasy i Książki, żeby kupić nową płytę gramofonową. Przechodzisz na pole **nr 15**.
- 8 → Idziesz na film do kina Światowid. Tracisz dwie kolejki.
- 10 → Zagapiasz się na akrobatów reklamujących cyrk Arena. Tracisz jedną kolejkę.
- 12 → W cukierni Markiza zjadasz blok czekoladowy, który dodaje Ci energii do dalszego spaceru. Masz dodatkowy rzut kostką.
- 14 → Zatrzymujesz się obok saturatora. Wypijasz wodę z sokiem. Musisz teraz poszukać toalety. Wracasz na start.
- 17 → Oglądasz znaczki na wystawie sklepu Filatelistyka. Tracisz kolejkę.
- 20 → Zaglądasz do ciastkarni w bloku Helikopter. Po zjedzeniu dodatkowej porcji cukru przyspieszasz. Rzucasz kostką i ruszasz się o tyle pól, co dwa razy wynik z kostki.
- 22 → Bawisz się na trzepaku. Tracisz jedną kolejkę.
- 24 → Wspinasz się na rzeźbę żyrafy w Parku Wiśniowy Sad. Z wysokości widzisz skrót, przechodzisz na pole **nr 29**.
- 27 → Pod Teatrem Ludowym stoi długa kolejka chętnych widzów. Musisz ją ominąć, przechodzisz na pole **nr 26**.
- 30 → W Zakładowym Domu Kultury Huty jest akurat wystawa w Galerii Rytm. Chcesz zobaczyć więcej sztuki, biegniesz do Parku Ratuszowego zobaczyć wystawę rzeźb plenerowych. Przechodzisz na pole **nr 36**.
- 32 → Bawisz się na placu zabaw. Wybrana przez Ciebie osoba musi się cofnąć o dwa pola.
- 35 → Kąpiesz się w zalewie. Tracisz kolejkę.
- 37 → Grasz w klasy na podwórku. Zamieniasz się miejscem na planszy z wybraną osobą.
- 38 → W Parku Ratuszowym podziwiasz rzeźby plenerowe. Tracisz jedną kolejkę.
- 40 → Robisz zakupy w sklepie Świat Dziecka. Kupujesz rowerek i podjeżdżasz 2 pola do przodu.
- Meta** → Spacerujesz po alei Róż. Wąchasz róże.

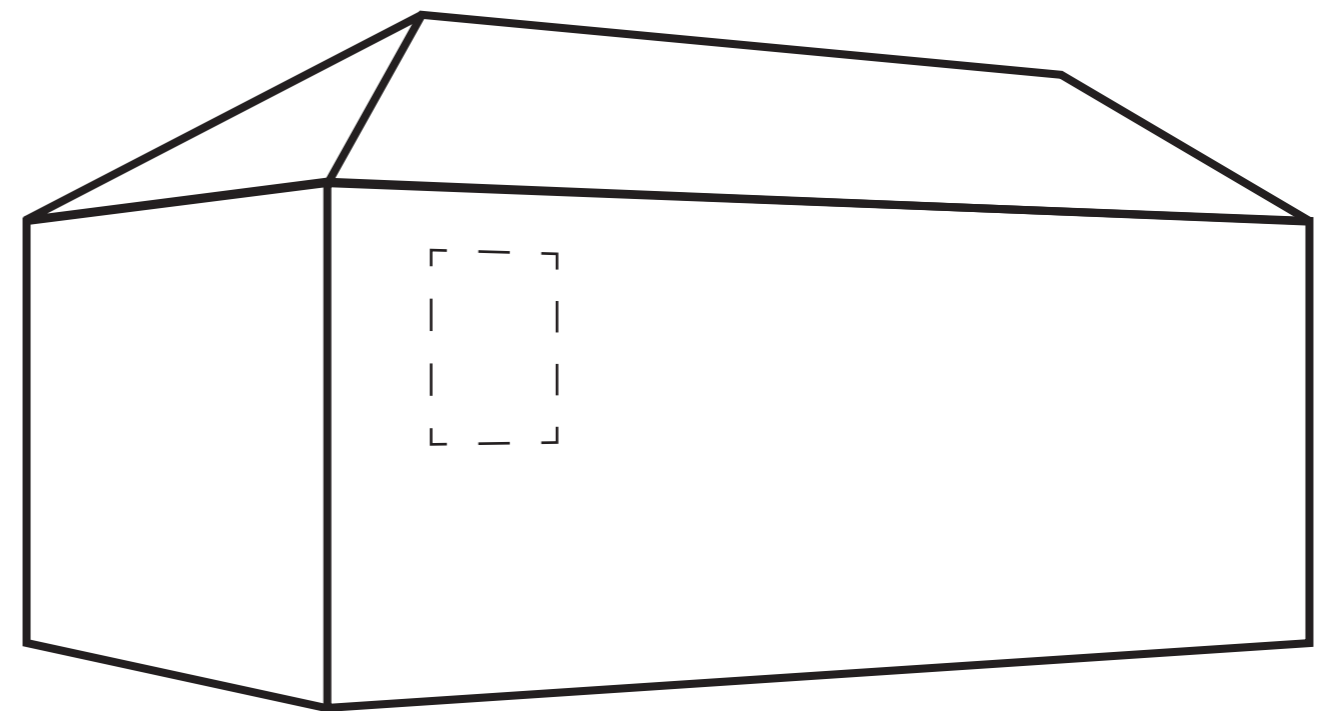

Na początku powstawały takie same budynki jak na przyfabrycznych osiedlach w innych miastach. Ale były wyjątki. Na przykład w 1950 roku wybudowano na osiedlu Willowym żłobek, który został zaprojektowany od początku do końca specjalnie dla Nowej Huty przez Janusza i Martę Ingardenów (te osoby pojawią się jeszcze w naszej opowieści). Projekt był uważany za bardzo nowoczesny. Jego najciekawszym elementem był mocno wysunięty wykusz – wyglądał jakby ktoś umieścił na wysokich kolumnach duży taras i zabudował go wielkimi oknami i płaskim dachem. W ciągu dnia, dzięki wielkim oknom do środka wpada dużo światła.

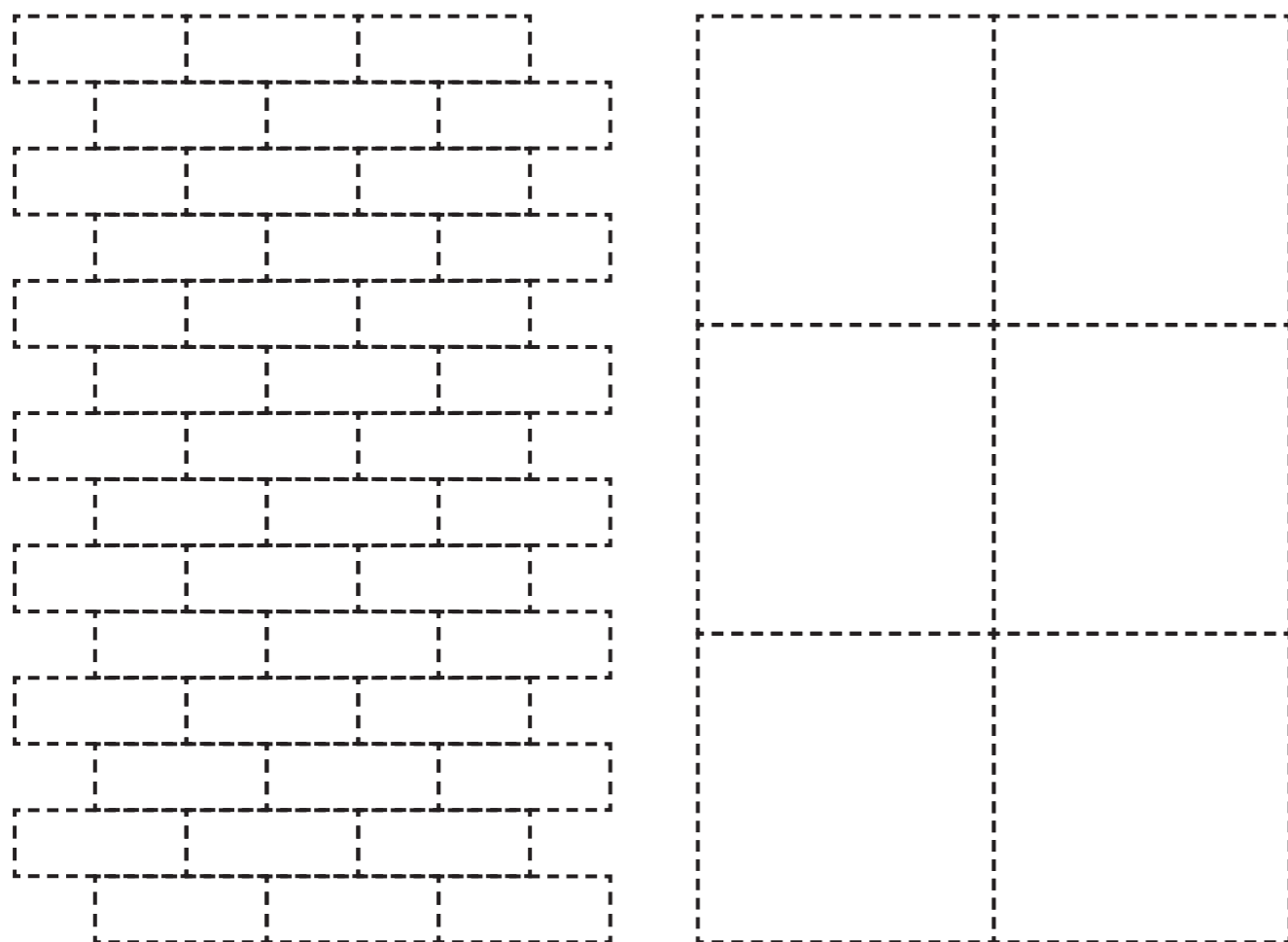
Dorysuj czego brakuje na rysunku żłobka.

ZADANIE

Połącz przerywane linie. Najpierw włącz stoper i sprawdź, ile czasu zajmuje narysowanie pierwszego rysunku. Zapisz czas. Włącz stoper drugi raz i zapisz, ile czasu zajęło ci narysowanie drugiej ściany.

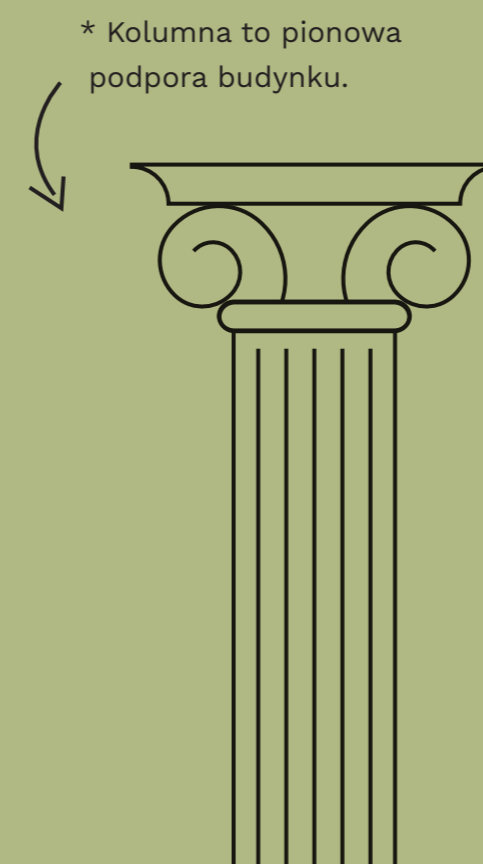
Ta pierwsza to ściana z cegieł – każdą kładziono ręcznie, a wcześniej smarowano zaprawą. Druga ściana jest z prefabrykatów betonowych.

PRZYSPIESZENIE

Nową Hutę budowano, ponieważ wiele osób potrzebowało miejsca do zamieszkania. Kombinat metalurgiczny stale się rozrastał, dlatego ważne było, żeby kolejne osiedla powstawały jak najszybciej. Tradycyjne metody stawiania budynków zajmowały dużo czasu. Każdą cegłę trzeba było ułożyć ręcznie. Wiele się zmieniło, gdy zaczęto korzystać z nowych usprawnień. W budownictwie pojawiły się prefabrykaty betonowe. Z wcześniej odlanych form powstawały gotowe, przypominające klocki elementy budowlane: płaskie dachy, słupy, schody. Później na placu budowy prefabrykaty łączone były w budynki za pomocą żurawi (oczywiście dźwigów, nie ptaków). A spadziste dachy kryte dachówkami zamieniono na płaskie dachy z odlanych wcześniej betonowych fragmentów. Dzięki temu osiedla rosły dużo szybciej i mniejszym kosztem. Jeden budynek na osiedlu Stalowym powstał w miesiąc! Na wprowadzenie się do pierwszego domu na osiedlu Wandy trzeba było czekać od czerwca do grudnia.

Osiedle Stalowe różni się od wcześniejszych osiedli. Wszystkie budynki były projektowane specjalnie dla Nowej Huty. Są okazałe, zdobione kolumnami, gzymsami i attykami. Nawiązywały do historycznej architektury z dawnych epok – renesansu i baroku. Czasem przypominają pałace, ale zamiast królów mieli w nich zamieszkać zwyczajni ludzie.

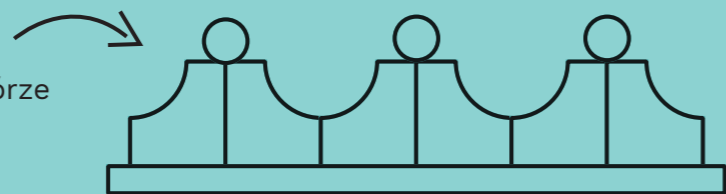

* Kolumna to pionowa podpora budynku.

* Gzyms ma postać poziomej listwy wystającej poza ścianę budynku, chroni ją przed ściekającą wodą, ale jest też często elementem dekoracyjnym. Może na przykład wyróżniać drzwi lub okna, podziały między piętrami lub dach budynku.

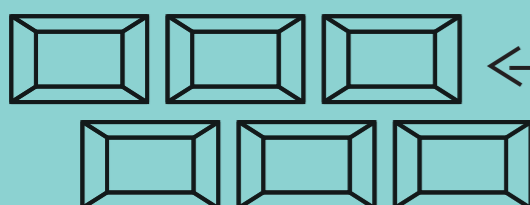
* Attyka to ozdobny fragment na górze budynku, na przykład w kształcie zdobionej balustrady lub ścianki.

* Arkada składa się z dwóch filarów lub kolumn połączonych od góry łukiem.

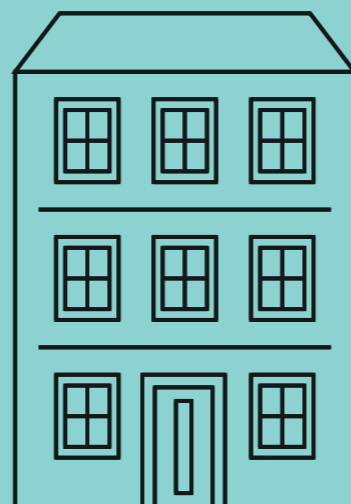

* Tralka to pionowy element balustrady, taka mała kolumnienka.

* Boniowanie to dekoracyjne wycięcia w elewacji w postaci rowków i płyt tworzące wzór na elewacji.

* Elewacja to zewnętrzna powierzchnia ściany budynku.

SPACEROWE BINGO

Wybierz się na spacer po Nowej Hucie. Po drodze wypatruj poszczególnych elementów architektury. Policz, ile razy zobaczysz attykę albo tralkę. Spaceruj, dopóki nie odnajdziesz przykładów wszystkich elementów architektonicznych wymienionych powyżej (polecamy osiedla Stalowe i Centrum A).

PROPOZYCJA WSPÓLNEJ ZABAWY

z całą rodziną lub koleżeńską paczką

Zapisać na kartce i wyciąć nazwy elementów architektonicznych. Każda osoba rzuca kostką po czym losuje jedną z kartek. Obok wylosowanych elementów architektonicznych zapisać liczbę wyrzuconych oczek. Ustawić stoper na 5 minut. W tym ograniczonym czasie niech każdy narysuje na osobnej kartce kilkupiętrowy budynek, który ma na przykład tyle arkad albo kolumn, ile wypadło oczek.

ZAPROJEKTUJ

kilkupiętrowy budynek. Wykorzystaj wybrane elementy z historycznej architektury, które opisaliśmy.

NOWOCZEŚNIE

Architekci tworzący Nową Hutę szukali jak najlepszych rozwiązań. Skoro miasto miało być nowoczesne, powstawały w nim nowoczesne budynki. Jednym z nich był Blok Szwedzki, którego projekt wymyślili Janusz i Marta Ingardenowie.

Zrób eksperyment. Ułóż z drewnianych klocków lub kartonowych pudełek równe ściany i przykryj je płaskim dachem. A teraz wyjmij dwie ściany i zobacz, czy konstrukcja się utrzyma. Jeśli tak, wyjmij kolejną ścianę.

W tradycyjnym budynku cały ciężar stropu trzyma się na ścianach. Może czasem słyszysz, że ktoś mówi, że jakiejś ściany nie można wyburzyć podczas remontu, bo to ściana nośna. Gdyby została usunięta, uszkodziłby się cały budynek. W Bloku Szwedzkim Ingardenowie zaprojektowali nowoczesną konstrukcję, dzięki której strop opierał się na wewnętrznym szkielecie, a ściany mogły powstać z bardzo lekkiego tworzywa – betonu komórkowego zwanego siporexem – które zostało wymyślone w Szwecji. I już wiecie, skąd wzięła się nazwa budynku!

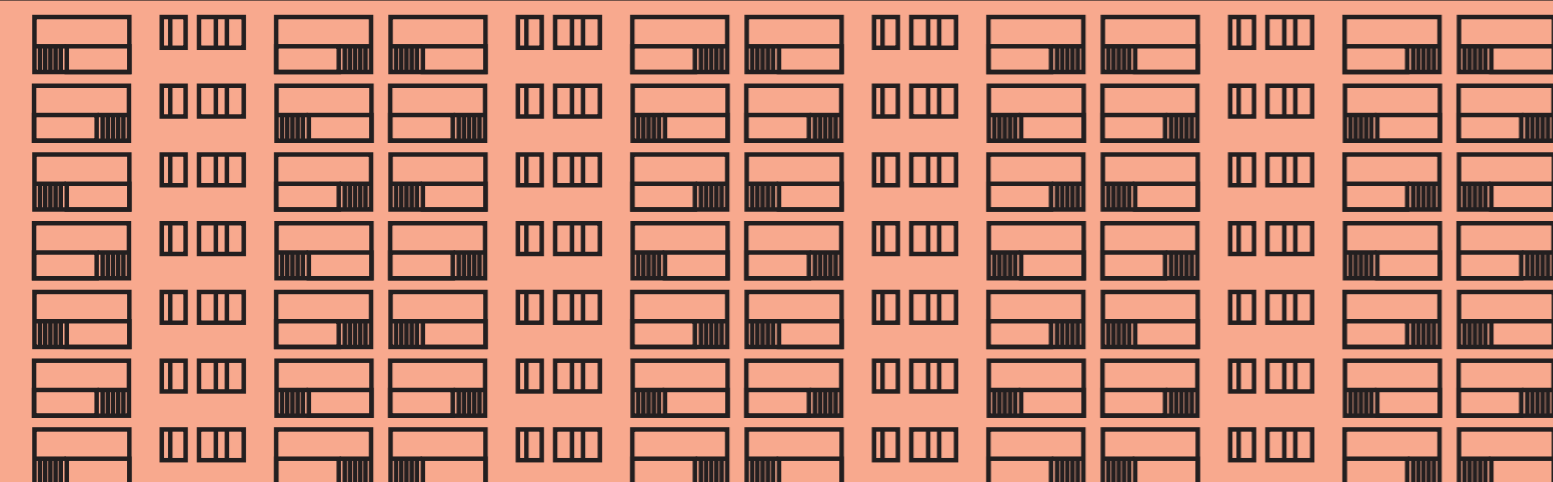
Blok Szwedzki jest bardzo długi – ma 260 m i 14 klatek schodowych. W części parteru powstały sklepy z dużymi witrynami. Sporo światła wpadało też do mieszkań. Z jednej strony budynku blok ma okna i niewielkie balkony, a z drugiej loggie (to rodzaj zabudowanego balkonu – sporo ich w Nowej Hucie). Loggie są ułożone rytmicznie, czyli nie tworzą jednej linii, ale układają się naprzemiennie.

* To działo się po roku 1956 – wtedy wcześniejsze plany Nowej Huty zaczęły się zmieniać, dlatego było więcej swobody w wymyślaniu nowych rozwiązań.

* Strop to pozioma część konstrukcji budynku. Oddziela poszczególne piętra albo parter od piętra. Z jednej strony stropu jest sufit, a z drugiej podłoga dla kolejnej kondygnacji.

* Kondygnacja to jeden poziom budynku. Może to być parter lub piętro, strych i piwnica. Dwupiętrowy budynek ma co najmniej 3 kondygnacje.

* Blok Szwedzki stoi na osiedlu Szklane Domy.

Blisko Bloku Szwedzkiego znajduje się również nowoczesny Blok Francuski. Zaprojektował go Kazimierz Chodorowski. Ten budynek też był eksperymentalny. Do jego budowy wykorzystano nowy wynalazek – odpowietrzany beton. Z gotowego betonu odsysano nadmiar wody, co dawało większą wytrzymałość materiału. Na parterze blok ma lokale usługowe z ogromnymi szklanymi witrynami. Podczas spaceru możesz sprawdzić, że te na rogach budynku są zaokrąglone. Nawet wnętrza sklepów były starannie zaplanowane (podobnie było w Bloku Szwedzkim czy przy Placu Centralnym). Projektowały je między innymi Irena Pać-Zaleśna, Alina Zięba i Zdzisław Szpyrkowski. Oba bloki miały też pastelowe kolory. Odróżniły się od dotychczas budowanych szarych budynków. Blok Francuski nosi swoją nazwę, bo wyglądał nowocześnie i elegancko – jak z innego kraju, a Francja zawsze słynęła z elegancji.

Na rysunku widzisz połowę Bloku Francuskiego. Przyłóż lusterko w miejscu zaznaczenia i zobacz, jak wygląda druga połowa budynku. Dorysuj ją.

GDZIE JEST RATUSZ?

Czy wiesz, co to jest ratusz? To reprezentacyjny budynek, w którym pracują władze miasta i na przykład mieści się sala obrad. Reprezentacyjny to znaczy, że musi robić wrażenie. W Nowej Hucie zaplanowano właśnie taki ratusz. Budynek miał mieć 80 metrów wysokości, czyli jego wieża byłaby wyższa niż kościół Mariacki! Projektów było kilka, wprowadzano też różne poprawki i zmiany. Niektóre propozycje przypominały ratusz w Zamościu albo Poznaniu.

Ostatecznie budynek nie powstał. Nowa Huta została włączona do Krakowa już w 1951 roku, więc nie potrzebowała oddzielnego ratusza. Za to w miejscu, gdzie miał być wybudowany została wolna przestrzeń. Długo był to po prostu błotnisty plac z wydeptanymi ścieżkami, a po jakimś czasie utworzono park. Ścieżki zostały zamienione na szerokie chodniki, posadzono drzewa i postawiono ławki. Na pamiątkę nieistniejącego budynku park nosi nazwę Park Ratuszowy.

Jak sobie wyobrażasz ratusz Nowej Huty? Narysuj projekt.

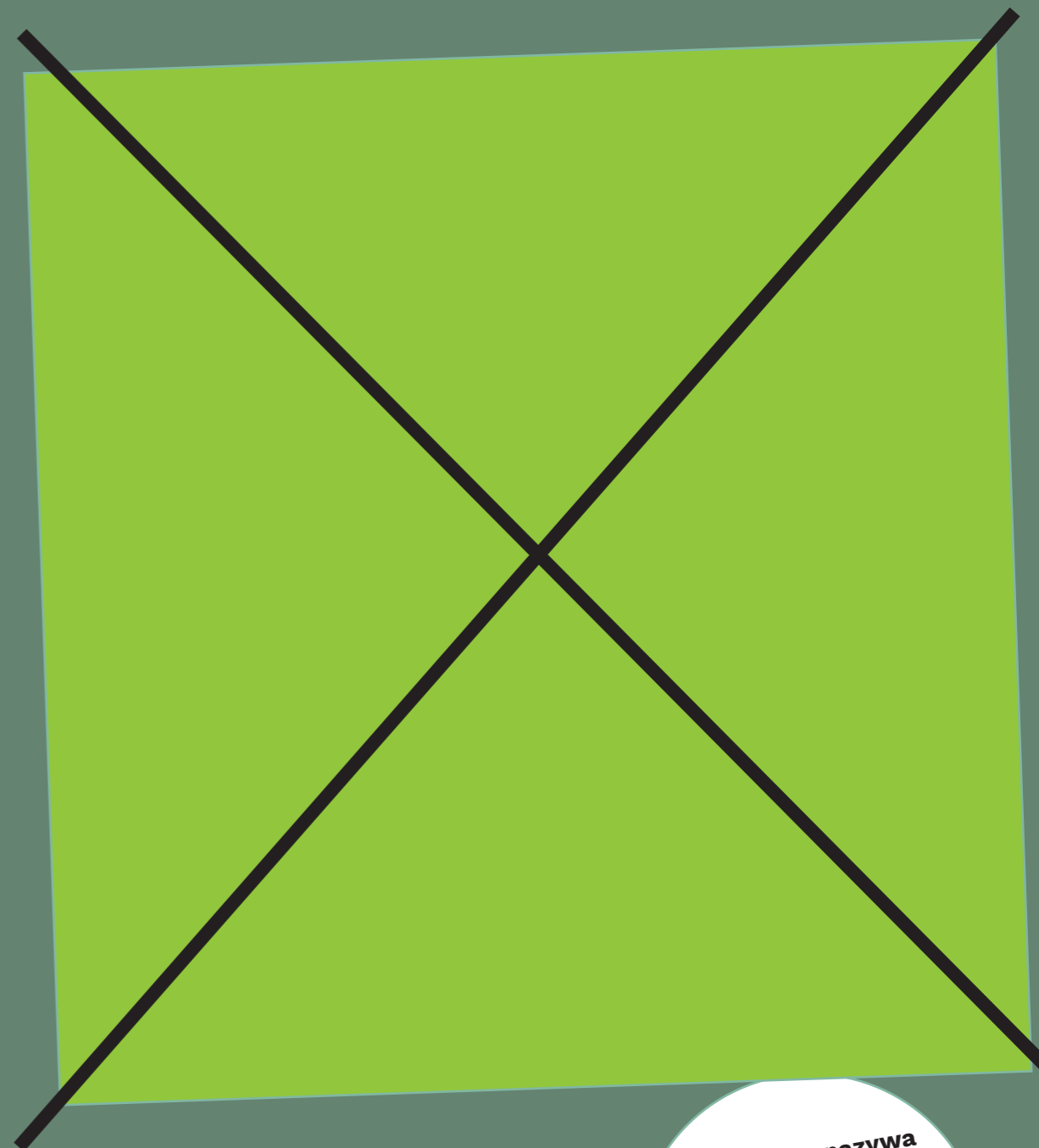
Pod koniec lat 60. w Parku Ratuszowym stanęły rzeźby plenerowe. Nie wszystkie przetrwały, ale wciąż jest ich sporo w różnych częściach Nowej Huty – w innych parkach i na terenach zielonych.

Poszukaj rzeźby, która do dziś stoi w parku. Znajdź jej miejsce na planie i dorysuj ją lub doklej jej zdjęcie. Jeśli nie lubisz rysować, możesz poprosić o pomoc kogoś, kto lubi.

aleja Róż

* Ta rzeźba nazywa się „Akwarium”. Powstała w 1975 roku, a jej autorem jest Wiesław Bielak.

NAJWAŻNIEJSZY PUNKT NA MAPIE

Plac Centralny jak sama nazwa wskazuje miał wyznaczać centrum życia Nowej Huty. Dookoła pięciobocznego placu stały osiedla. To bardzo reprezentacyjna część Nowej Huty. Budynki wokół placu są jeszcze bardziej ozdobne niż te na innych osiedlach. Projektowano je z naprawdę dużym rozmachem (m.in. robił to Janusz Ingarden).

Elewacje ozdobiono arkadami, gzymsami i attykami – miały być efektowne i nawiązywać do architektury historycznej. Kondygnacje w kilkupiętrowych budynkach były bardzo wysokie. Sufity w mieszkaniach sięgały na przykład 3,5 metra – to tak wysoko, że dorosły człowiek mógłby tam stanąć drugiemu na ramionach. Jeszcze wyższe są pomieszczenia sklepów na parterze wokół Placu Centralnego.

Kiedy zaczynano budowanie Nowej Huty w architekturze (i innych sztukach) dominował styl nazwany socrealizmem. Był związany z ówczesną sytuacją polityczną. Charakterystyczne dla niego były:

- symetria (czyli wrażenie, że poszczególne części miasta są swoim odbiciem lustrzanym),
- duże, przeskalowane budynki (czyli trochę za duże, tak jakby je ktoś specjalnie powiększył),
- klasyczne elementy zdobnicze (właśnie arkady, tralki, kolumny),
- szerokie ulice (dużo szersze niż np. w starym Krakowie),
- ogromne place (porównaj Plac Centralny z Placem Przy Poczcie).

Przez wiele lat mieszkańcy Krakowa przyjeżdżali robić zakupy właśnie na Plac Centralny. Duże sklepy miały starannie zaprojektowane wnętrza. Tworzył je zespół projektantów i projektantek pod kierownictwem Mariana Sigmunda, profesora Akademii Sztuk Pięknych. To on zaprojektował między innymi najbardziej eleganckie wnętrza w Nowej Hucie. Był specjalistą od reprezentacyjnych wystrojów wnętrz.

Budynki przy Placu Centralnym stynęły też z kolorowych neonów, które rozświetlały miasto nocą. Neony są świecącymi rysunkami i napisami umieszczanymi na budynkach jako reklamy. Są wykonane ze szklanych rurek wypełnionych świecącym gazem. To również był znak nowoczesności miasta.

Pójdź na Plac Centralny i odszukaj zachowane neony. Kiedyś było ich dużo więcej.

Spróbuj przerysować neony, które widzisz na Placu Centralnym.

Zaprojektuj własny neon. Wyobraź sobie długą szklaną rurkę, którą możesz wygiąć w napis lub kształt. Spróbuj narysować słowo lub rysunek jedną linią, nie odrywając kredki od kartki.

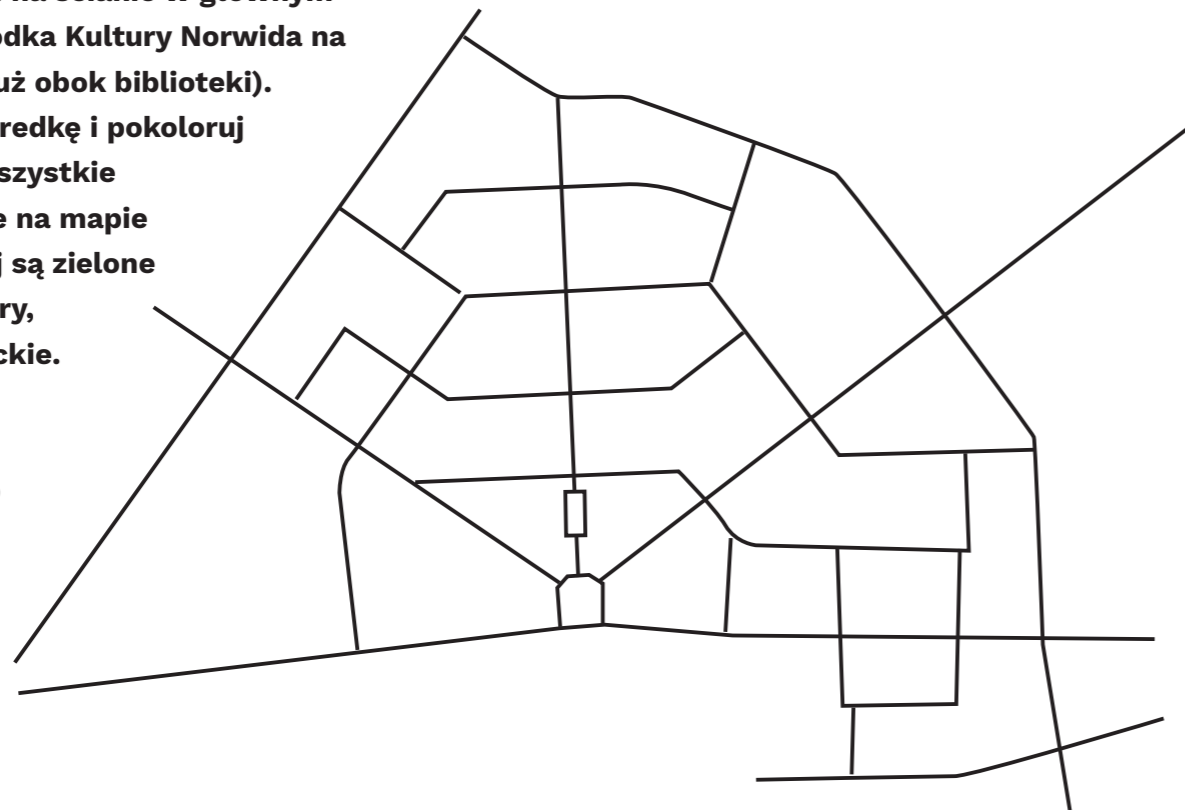

ŁĄKI W MIEŚCIE

Na wprost Placu Centralnego jest wspomniana już skarpa. Wisła zmieniła swój bieg około trzysta lat temu, ale teren jest dalej podmokły. Projektanci Nowej Huty chcieli zrobić tutaj duży zalew, ale ten plan nie doszedł do skutku. Na początku XXI wieku niektórzy mieli pomysł, żeby wykorzystać cały obszar do stworzenia prywatnego pola golfowego. Na szczęście do tego nie doszło.

Teraz mamy tutaj piękny teren przyrodniczy objęty ochroną. Jest tu obszar Natura 2000 i użytek ekologiczny – nikt nie będzie mógł już niczego wybudować! Na Łąkach Nowohuckich rośnie ponad 370 gatunków roślin. Niektóre z nich są rzadkie i chronione. Mieszka tu też sporo zwierząt, a gniazda zakłada aż 37 gatunków ptaków. I znowu część z nich to ptaki zagrożone wyginięciem. Najwyraźniej natura miała własny projekt na to miejsce!

Poszukaj mapy fotograficznej Nowej Huty albo mapy satelitarnej w internecie. Takiej, na której widać, gdzie stoją budynki, a gdzie rośnie zieleń (taką dużą mapę znajdziesz np. na ścianie w głównym budynku Ośrodka Kultury Norwida na os. Górali 5, tuż obok biblioteki). Weź zieloną kredkę i pokoloruj na rysunku wszystkie obszary, które na mapie fotograficznej są zielone – parki, skwery, Łąki Nowohuckie. Sprawdź, czy teraz więcej jest zielonego czy białego koloru?

Jakiego zadania zabrakło Ci w tej książce? Możesz je wymyślić i w tym miejscu zapisać lub narysować. A potem rozwiązać lub dać komuś do rozwiązania.

 Kraków

 **OŚRODEK
KULTURY
NORWIDA**

 ATRIUM
Architecture
of Totalitarian Regimes
of the XX Century
in Europe's Urban Memory

Cultural route
of the Council of Europe
Itinéraire culturel
du Conseil de l'Europe

ISBN 978-83-973692-2-1

9 788397 369221

 **Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury